

ENNAKOINNIN INTEGRAATIO POHJOIS-SAVOSSA

VIHREÄN SIIRTYMÄN VAIKUTUSTEN ENNAKOINTI POHJOIS-SAVON TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Ennakointitiedon integraatio Pohjois-Savossa (EIPS) -hanke
Projektipäällikkö, Timo Malkoc
timo.malkoc@pohjois-savo.fi
+358 44 714 2608

JOHDANTO

Tietoa
Taitoa
Tekoja

Ennakointitiedon integraatio Pohjois-Savossa (EIPS) -hankkeen yhtenä toimenpiteenä on ennakoida vihreän siirtymän vaikutuksia Pohjois-Savon toimintaympäristössä. Vaikutuksia tarkastellaan skenaariotyönä, joka toteutettiin yhteistyössä Pohjois-Savon ELY-keskuksen ja Savonian Ilmastokriisi – alueellinen sopeutuminen ilmastonmuutokseen –hankkeen kanssa. Skenaariot (neljä) muodostettiin ilmastonmuutoksen hillinnässä ja sopeutumisessa onnistumisen, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen riittävyyden sekä alueen hyvinvoinnin ja oikeudenmukaisuuden suhteen.

Ensimmäisessä työpajassa pohdittiin, mitä kukin skenaario voisi todellisuudessa tarkoittaa Pohjois-Savon osalta vuonna 2050 EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa (ilmasto-neutraali vuoteen 2050 mennessä). Mitä tavoitteessa onnistumiset ja epäonnistumiset voisivat tuoda mukanaan? Toisaalta myös sitä, mitä hyvinvoinnin ylläpitäminen edes tarkoittaa, jos ilmastonmuutokseen ei alueella kyetä sopeutumaan? Ensimmäiseen työpajaan osallistui noin 60 paikallista vihreän siirtymän parissa työskentelevää asiantuntijaa.

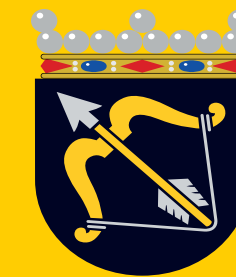
Toisessa työpajassa pohdittiin, minkälaisien tapahtumien, asioiden ja ilmiöiden tulisi toteutua, jotta skenaariot kävisivät toteen. Jälkimmäiseen työpajaan osallistui noin 50 henkilöä, joista noin puolet olivat osallistuneet myös aikaisempaan työpajaan. **Seuraavien skenaarioiden ja niihin liittyvien tapahtumien sisältöä on siis ollut kokonaisuudessaan muodostamassa noin 90 paikallista vihreän siirtymän parissa työskentelevää asiantuntijaa.** Tiedot on koottu Pohjois-Savon liiton toimesta yhteen.

Tämän raportin sisältöä tullaan hyödyntämään tulevan maakuntaohjelman suunnittelemissa, joka aloitetaan vuoden 2024 aikana. Maakuntaohjelma on keskeisin Pohjois-Savon liiton toimintaa ohjaava asiakirja.

Seuraavilta sivuilta löydät lyhyen kuvauksen skenaarioista sekä tapahtumista, joiden on arvioitu edistävän skenaarioon ajautumista. Skenaariot pyrkivät kuvaamaan, miten edellä mainituissa ajureissa onnistuminen tai epäonnistuminen voisi tarkoittaa Pohjois-Savon alueella vuonna 2050.

Yhteistyöterveisin,

Teemu Juntunen, Pohjois-Savon liitto
Timo Malkoc, Pohjois-Savon liitto
Saara Karkulahti, Pohjois-Savon ELY-keskus
Jyri Wuorisalo, Savonia AMK
Hanne Siikström, Pohjois-Savon ELY-keskus
Kaija Villman, Savonia AMK
Tapio Kettunen, Pohjois-Savon ELY-keskus

Pohjois-Savon liitto

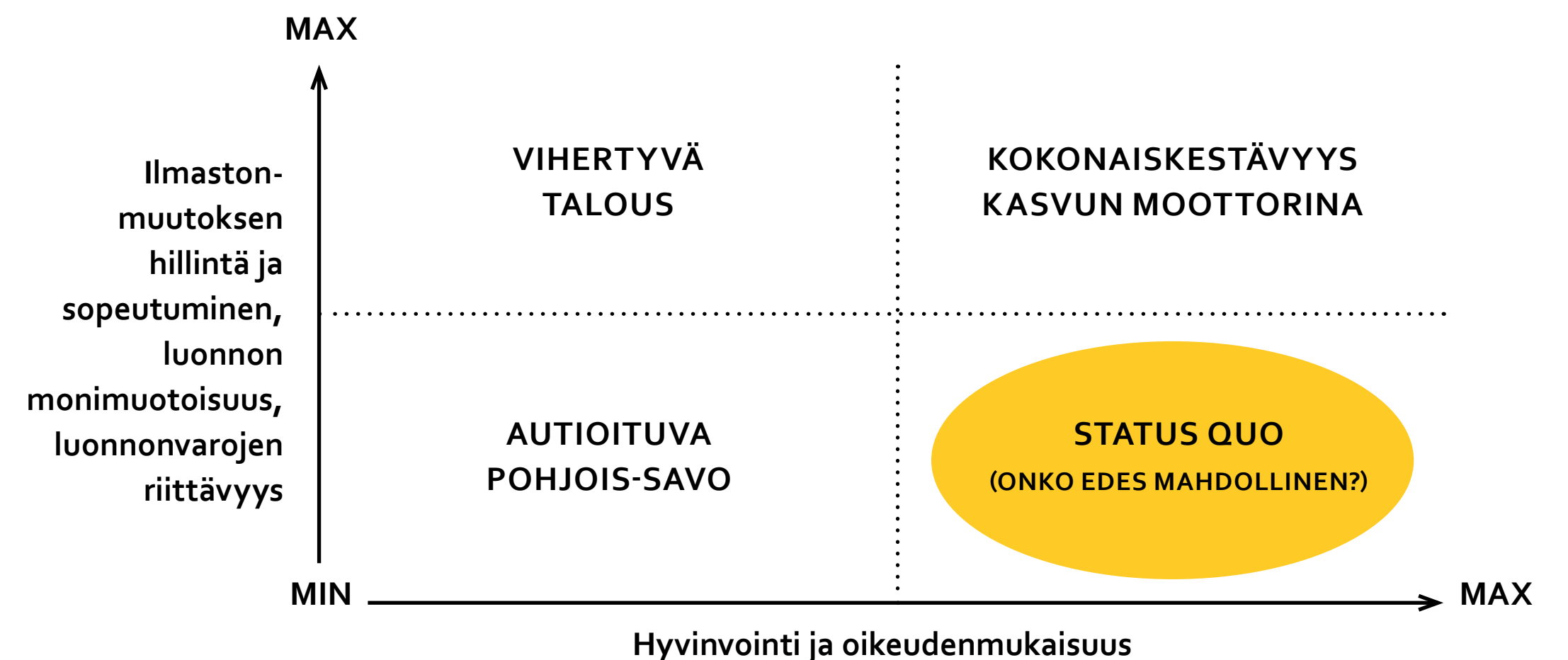
STATUS QUO - JÄÄKÖ POHJOIS-SAVO JATKUVUUSHARHAN UHRIKSI?

Status-Quo -skenaario kuvaa tilannetta, jossa poliittinen päätöksenteko on lyhytjänteistä. Oma etu menee niin luonnon, alueen kuin yhteisönkin yli. Poliittika johtaa vastakkainasetteluun ja sulkeutumiseen. Hyvinvointia saattaa syntyä erilaisista tulonsiirroista tai ilmastopakolaisten ottamisesta. Tällöin ratkaisut tulevat kuitenkin annettuina Pohjois-Savon ulkopuolelta. Skenaario saattaa ilmentää myös tilannetta, jossa globaalisti ei olla onnistuttu torjumaan ilmastohaasteita, vaikka EU:n tasolla onkin.

Elinvoima syntyy jostain muualta kuin vihreästä siirtymästä. Halpaa fossiilista energiaa on runsaasti tarjolla ja hintataso määrittää toimintaa. Myös halpaa rahoitusta täytyy olla saatavilla muihin kuin vihreän siirtymän mukaisiin investointeihin. Ruoantuotantoa tehdään volyyymi, ei vastuullisuus tai laatu, edellä. Ympäristön heikentyminen johtaa myös siihen, ettei alueella tuotettu ruoka ole enää ravintosisällöltään niin rikasta. Muutos ei ole välttämättä suurta vaan skenaarioon ikään kuin päädytään huomaamatta.

Pohjois-Savosta muodostuu vanhempien ihmisten alue, jossa ilmenee asennevastaisuutta ympäristöhaasteita kohtaan. Alueella eletään kuin viimeistä päivää ja paikallisuutta korostetaan. Hyvinvoinnin kokeminen on vääristynyttä ja se ei synny ympäröivän luonnon hyvinvoinnista. Syntyperäiset suomalaiset muuttavat pois alueelta, mutta maahanmuutolla voidaan korjata alueen huoltosuhdetta. Tämä saattaa jopa näkyä naisten osuuden pienenemisenä.

Teknologia saattaa olla ratkaisu hyvinvoinnin korkean tason ylläpitämiseen ja se on edelleen fossiilisesta energiasta riippuvaista. Ratkaisut kohdistetaan haittojen torjuntaan ja reagoimiseen, ei niinkään uusien ratkaisujen kehittämiseen. Ekologisuuden osalta herää kysymys, onko tällainen skenaario edes mahdollista vai onko kyse ns. jatkuvuusharhasta?

Seuraavalla sivulla on mallinnettu tapahtumia, joiden on arvioitu edistävän skenaarion toteutumista. Tapahtumat on sijoitettu kolmeen ajankaksoon:

2028 – Pohjois-Savo viiden vuoden päästä,

2035 – Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa,

2050 – Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa.

STATUS QUO - MITÄ TAPAHTUMIA SKENAARIO VAATII TOTEUTUAKSEEN?

- Ympäristölle haitallinen poliittinen päätöksenteko kasvattaa suosioitaan. Erityisesti nuoriin kohdistuva propaganda ja vaikuttamisenkeinot yleistyvät.
- Halpaa energiaa luodaan metsästä. Metsää hakataan kestäättömästi muita energiamuotoja varten. Samalla halvan energian parissa työskentelevien työmahdollisuudet lisääntyvät alueella.
- Hyvinvointisektorin haasteet on pystytty ratkaisemaan.
- Työllisyysaste on korkea, jotta hyvinvointia alueella pystytään ylläpitämään.
- Aluetalouden kehittämisessä ja edunvalvonnassa on epäonnistuttu. Yrityksiä siirtyy pois alueelta. Toimialajakauma on keskittynyttä ja kansallinen päätöksenteko tukee tällaista kehitystä.
- Kasvavan maahanmuuton myötä myös kestämatön kulutuskäyttäytyminen on lisääntynyt.
- Kannustimet vihreään siirtymään puuttuvat. Rahoitus on kallista ja investointeja ei alueella kyetä tekemään.
- Alueella on toimiva koulutusjärjestelmä, joka on kuitenkin siirtynyt valtaosin verkkoon. Opiskelijat työllistyvät pääosin muualle kuin Pohjois-Savoon.
- Väestö jakaantuu sukupuolen perusteella epätasaisesti kaupunkialueen ja maaseudun välillä, joka voi johtaa myös palvelujen kumuloitumiseen.

- Sääntöperusteinen yhteiskunta on tulossa tiensä päähän.
- Työmarkkinat toimivat ja työllisyysaste pystytään edelleen pitämään korkealla.
- Ohjeistukset ja direktiivit muuttuvat ns. "ontoiksi kuoriksi", joilla ei ole enää todellista vaikutusta.
- Suomi ei saavuta vuoden 2035 ilmastotavoitteitaan, mikä kannustaa entistä vastuuttomampaan toimintaan.
- Alueella korostuu ajattelutapa, miksi juuri meidän pitäisi tehdä mitään, kun eihän sillä ole kuitenkaan mitään merkitystä?
- Korkea verotus ei houkuttele työn perässä tulevia alueelle.
- Konfliktit, jopa sodat, Suomen rajojen ulkopuolella luovat työpaikkoja Pohjois-Savoon.
- Tekoälyassistentit auttavat ratkaisemaan vanhenevan väestön ja hyvinvointisektorin tuomia haasteita.
- Karjatilat alueella vähenevät radikaalisti.
- Maataloudessa suositaan halpaa ja huonolaatuista lannoitetta.
- Vihreä siirtymä on täysin globaalisti markkinoiden ohjaama ilmiö.
- Kulutustottumuksen eivät ole edelleenkään kestäviä.

- Ihmisillä on töitä, mutta ulkomaisen pääoman osuus on kasvanut merkittävästi alueen kannalta keskeisissä toimijoissa ja infrastruktuureissa.
- Ilmastotyöstä tulee täysin viherpesua ja se on enää vain näennäistä tekemistä.
- Vastuu ympäristöstä jakautuu muutamille alueille.
- Alueen maatalous- ja elintarvikesektori ovat täysin tuonnin varassa.
- Suomi joutuu sopeutumaan Kiinan, Venäjän ja Intian toimintatapoihin.
- EU:n ilmastotavoitetta ei saavuteta.

2028

(Pohjois-Savo viiden vuoden päästä)

2035

(Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa)

2050

(Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa)

KOKONAISKESTÄVYYS KASVUN MOOTTORINA - MONIULOTTEISEEN HAASTEeseen KYETÄÄN VASTAMAAN

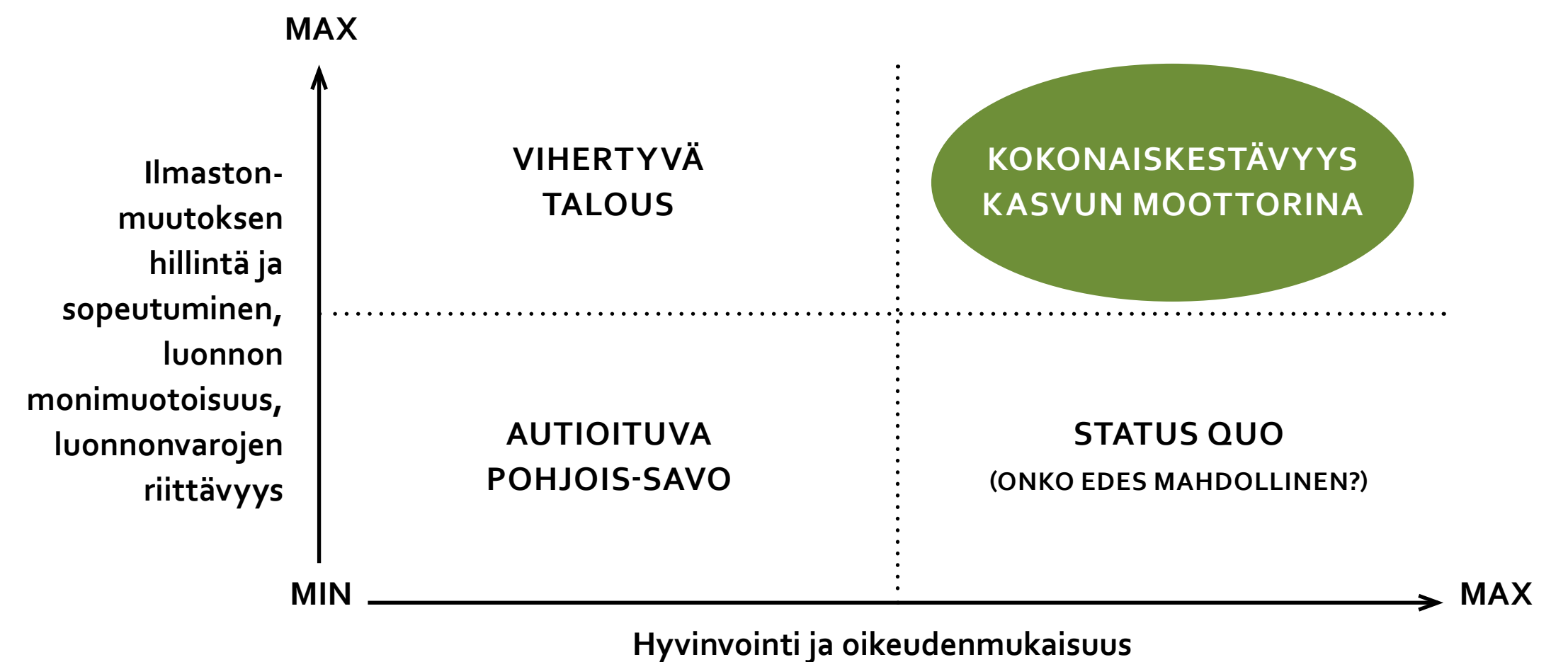
Kokonaiskestävyys kasvun moottorina -skenaariossa poliittinen päätöksenteko on rohkeaa ja se huomioi vaikuttavia ilmiöitä laajasti. Pohditaan kansalais- ja liittovaltioiden eroja, radikalisoitumisen uhkakuvia sekä nuorten ja maahanmuuttajien osallistamista. Geopolitiikka voi edelleen aiheuttaa huolta, mutta toisaalta turvallisuuspolitiikka nähdään myös alueen kannalta mahdollisuutena.

Taloudellinen toiminta kytkeytyy kansainväliseen kauppaan ja globaaleihin verkostoihin. Haitallisia ratkaisuja verotetaan ja vihreitä innovaatioita tuetaan vahvemmin. Alusta- ja kiertotalouden malli sekä paikallisten yritysten muutoskyvykkyys korostuvat.

Alueella on tapahtunut kokonaisvaltainen yksilöiden ajattelutavan muutos. Yksilöt ovat motivoituneita ja halukkaita tekemään muutoksia. Tämä saattaa näkyä jopa arvopohjassa. Mediakasvatuksella ja koulutuksella on iso merkitys aina ala-asteelta lähtien. Kansanterveyden isoimmat kriisit onnistutaan välttämään ja alueen yhteisöllisyys sekä yhteisön resilienssi ovat korkealla tasolla. Asennoituminen on ennaltaehkäisevää.

Kestävä teknologia ja resurssipula luovat yrityksille innovaatiopaineita. Vihreä sähkö, biokaasu ja hiiltä sitova teknologia yleistyvät. Energiantuotanto on hajautettua. Uudet tehokkaammat ratkaisut mahdollistavat korkean tason ylläpitämisen lääketieteessä ja elintarvikkeiden tuotannossa. Tekoäly on valjastettu laajasti vihreän siirtymän ja hyvinvoinnin optimoinnissa.

Kasvisruokailu korostuu ja karjatalous vähenee. Skenaariossa korostuvat myös alueen omavaraisuus sekä uudet ruoantuotantotavat, kuten kaupunki- ja vesiviljely. Luonnon ajatellaan olevan ikään kuin "lainassa". Meneillään saattaa olla jopa ekologinen jälleenrakentaminen. Skenaariossa saattaa ajoittain ilmetä jopa pulaa ruosta, kun kestäviä ratkaisuja pyritään noudattamaan.

Seuraavalla sivulla on mallinnettu tapahtumia, joiden on arvioitu edistävän skenaarion toteutumista. Tapahtumat on sijoitettu kolmeen ajankaksoon:

2028 – Pohjois-Savo viiden vuoden päästä,

2035 – Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa,

2050 – Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa.

KOKONAISKESTÄVYYS KASVUN MOOTTORINA - MITÄ TAPAHTUMIA SKENAARIO VAATII TOTEUTUAKSEEN?

- Ilmastonmuutokseen vastaaviin toimenpiteisiin osallistetaan ja osallistutaan laajasti niin työpakoilla kuin yhteiskunnassa yleisestikin.
- Poliittinen päätöksenteko ja aluekehitys koetaan tasa-arvoiseksi.
- Nuoria osallistetaan päätöksentekoon alusta lähtien ja kestävyysteemat ovat mukana jo nuorten koulutuksessa, ml. mediakasvatus.
- Yrityksien valmiuksia kohdata yhteiskunnallisia ja teknologisia muutoksia tuetaan.
- Alueen kärkiyritykset ovat mukana kehittämässä oman alansa kansainvälistä huipputeknologiaa.
- Alueella tarjotaan korkeatasoista koulutusta ja TKI-toiminnassa ovat aktiivisesti mukana kaikki toimijat aina tutkimuslaitoksista yrityksiin saakka.
- Rahoitusta ohjataan vain uusiutuvien energianlähteiden kehittämiseen.
- Ruoan osalta pitää valita, millaista ruokaa tuotetaan 2028. Omavaraisuusasteen nostaminen ja huoltovarmuus on huomioitu. Proteiiniomavaraisuudesta on huolehdittu, vaikka karjataloutta vähennetään. Uudet tuotantomuodot ja lajit ovat sopivia Pohjois-Savoon.
- Maahanmuuttajien osaaminen osataan hyödyntää alueella.
- Julkisen liikenteen ratkaisuja lisätään.

- Ilmastonmuutoksen kehitys on käännetty positiiviseksi.
- Alue vetää matkailijoita puoleensa. Matkailuala alueella on uudistunut ja se linkittyy vahvasti terveyteen, puhtauteen ja luontoon.
- Hyvinvointia syntyy aluetalouden uudistumisen ja menestymisen kautta.
- Teknologiamurros ja vihreä siirtymä uudistavat yritysten liiketoimintamalleja. Uusia liiketoimintamahdollisuuksia syntyy vihreän siirtymän ympärille.
- Järvikalan käyttöä lisätään ruoantuotannossa.
- Tekoäly ja robotiikka edistävät lääketieteen ja hyvinvoinnin kehitystä.
- Ulkomaalaiset osaajat työllistyvät alueelle ja heidän jo olemassa olevaa osaamis pohjaa osataan hyödyntää tehokkaasti.
- Energiantuotannon omavaraisuusaste kasvaa. Tuulivoimaa ja vaihtoehtoisia energiamuotoja edistetään ja tuotanto on hajautettua.
- Maatalouden kannattavuutta on tarkasteltu uudelleen ja sen eteen on tehty poliittisia päätöksiä.
- Työkoneet uudistuvat esim. akkuteollisuuden kehitys huomioiden. Konekannan uudistaminen tapahtuu kuitenkin kiertotalouden periaatteiden mukaisesti.

- Suuryritysten verot eivät enää valu pois alueelta.
- Agroekologinen symbioosi, maatalouden kiertotalous, toteutuu.
- Fossiilista polttoaineista on luovuttu. Alue on energiantuotannon kannalta omavarainen. Sähkö tehdään Pohjois-Savossa.
- Tavaroiden ja tuotannon elinkaari pystytään hallitsemaan tehokkaasti. Kiertotalouden periaatteita hyödynnetään laajamittaisesti teollisuudessa.
- Jokaiselle on määritetty henkilökohtainen hiilidioksidibudjetti.

2028

(Pohjois-Savo viiden vuoden päästä)

2035

(Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa)

2050

(Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa)

AUTIOITUVA POHJOIS-SAVO - ERIARVOISUUTTA JA TURVATTOMUUTTA

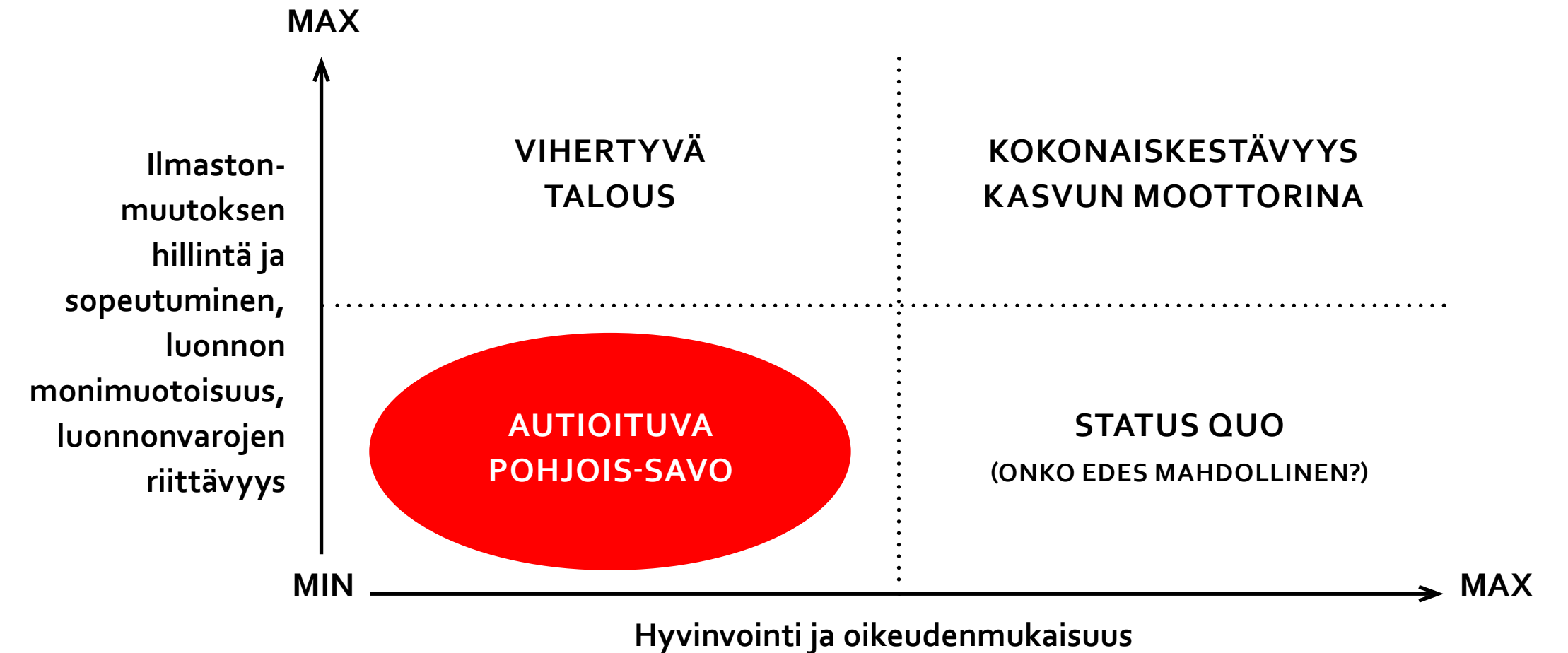
Autioituva Pohjois-Savo -skenaariossa poliittinen järjestelmä vaatii totaalista muutosta. Poliittinen tila korostuu reuna-alueilla. EU:sta tai vähintäänkin sen näkemyksistä irtaannutaan ja ulkopuoliset toimijat hyödyntävät aluetta voimakkaasti. Nuoret eivät osallistu enää lainkaan politiikkaan, eikä syntyvyyttä juurikaan alueella enää ole.

Tukia jaetaan alueille uusin periaattein, jotka laskevat investointien määrää Pohjois-Savossa. Kilpailukyky sekä alueen vetovoima rapistuvat ja teknologian kehityksestä jääetään jälkeen. Myös globaali sijainti vaikuttaa negatiivisesti investointien houkuttelevuuteen. Pohjois-Savon nähdään olevan liian lähellä Venäjää, jolloin myöskään yrittäjyyttä ei enää alueelle synny. Keikkatyöläiset ja mökkeilijät asuttavat aluetta.

Etätyö mahdollistaa asumisen muualla. Pohjois-Savo ajautuu kohti luonnonvarareservaattia. Ilmastomuutoksen torjunnassa epäonnistuminen saattaa näkyä myös siihen liittyvien sairauksien lisääntymisenä. Skenaariossa alue saattaa ajautua jopa kehitysmaan tasolle, kun uutta teknologiaa ei ole pystytty ottamaan käyttöön pitkään aikaan monilla aloilla. Yhteiskunta on epävakaa ja rikollisuus lisääntyy. Robotit hoitavat ihmisiä tai vastaavasti saatetaan jopa palata teknologista kehitystä edeltävään aikakauteen. Toisaalta alhaisempi koulutus saattaa jopa lisätä syntyvyyttä ja lisääntynyt pahoinvointi tiivistää yhteisöä.

Teknologinen kehitys keskittyy pääasiassa teollisuuteen. Teknologinen taso saattaa olla hyvälläkin tasolla, mutta vihreän energian puuttuminen alueella kannustaa yrityksiä siirtymään muualle. Korkean teknologian investoinnit Suomessa ovat jossain muualla kuin Pohjois-Savossa. Puolustusteknologia nähdään kuitenkin mahdollisuutena. Lisäksi biokaasun tuotannon ja turpeeseen liittyvän teollisuuden osuus saattavat alueella kasvaa.

Sään ääri-ilmiöt voivat aiheuttaa ongelmia ruoantuotannossa. Ilmastopakolaisuus alueella lisääntyy, mutta kotouttamisessa epäonnistutaan. Matkailu vähenee Pohjois-Savossa ja alueen houkuttelevuus sekä infrastruktuurin kunto laskevat. Ilmastomuutos saattaa kasvattaa sademääriä ja jopa muuttaa alueen kasvillisuutta lehtipuuvalliseksi. Toisaalta luonnon monimuotoisuuden tila voi myös parantua hetkellisesti tai pidemmäksi ajaksi, kun väkiluku pienenee.

Seuraavalla sivulla on mallinnettu tapahtumia, joiden on arvioitu edistävän skenaarion toteutumista. Tapahtumat on sijoitettu kolmeen ajankäyttöön:

2028 – Pohjois-Savo viiden vuoden päästä,

2035 – Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa,

2050 – Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa.

AUTIOITUVA POHJOIS-SAVO - MITÄ TAPAHTUMIA SKENAARIO VAATII TOTEUTUAKSEEN?

- Luonnonvarojen käytössä tapahtuu muutos huonompaan suuntaan ja hintojen nousu näkyy materiaalivalinnoissa.
- Eriarvoisuus tulee lisääntymään ihmisten välillä. Yhteiset tavoitteet ja ohjelmat eivät toteudu. Palveluverkoston laatu huononee.
- Tehdään isoja hankkeita vihreään siirtymään liittyen, mutta ihmisille tulee lopulta uupumus toteuttaa niitä. Investointeja vihreään siirtymään syntyy liian kapea-alaisesti ja esim. vetytaloudessa jäädytään jälkeen.
- Kannattavuuspohja putoaa ruoantuotannossa nopeasti.
- Metsätuhot ja tuholaishyönteiset lisääntyvät.
- Nuoret eivät näe alueella hyviä koulutusmahdollisuuksia, eikä heitä huomioida päätöksenteossa.
- Sotilaallinen uhka hillitsee tulevia investointeja.
- Työperäisten maahanmuuttajien ja heidän perheidensä kotouttaminen alueelle ei onnistu. Alueelta muutetaan pois.
- Pankit eivät lainoita yksityisiä investointeja. Rahoituksessa ei huomioida vihreää siirtymää.
- Mielenterveysongelmat lisääntyvät ja sairastavuuden luvut ovat korkealla Pohjois-Savossa. Ihmiset eivät jaksakaan tehdä töitä tai välittää ilmastomuutoksesta.
- Yritykset eivät löydä alueelta työvoimaa.
- Löytyy merkittävä malmiesiintymä, joka synnyttää kaivosteollisuutta alueelle.

- Alueella ei ole enää osaamista edistää vihreää siirtymää.
- Poliittinen näkemys ei kannusta vihreään siirtymään.
- Suomi eroaa EU:sta tai EU hajoaa. Suomen erotessa EU:sta myös kotimaan vienti alkaa sakkaamaan.
- Kiertotaloutta ohjaava päätöksenteko siirtyy kuntiin, jotta sivuvirrat saadaan liikkeelle. Luvitus ja lainsäädäntö kuitenkin hidastavat vihreää siirtymää.
- Alueella hyödynnetään voimakkaasti luonnonvaroja, eikä teollisuudelle ole enää raaka-ainetta. Pohjois-Savosta kehittyvät EU:n resurssikaivos.
- Alueen elinkeinoelämä tukee Länsi-Suomea, eivätkä paikalliset yritykset kasva.
- Geopoliittinen kriisi on kärjistynyt. Sodan pelko estää yhteisöllisyyden kehittymistä. Rajavyöhykkeen siirto tapahtuu Kallaveden läheisyyteen.
- Viljelyn olosuhteet muuttuvat. Riisin viljely lisääntyy. Uudet hyönteistuholaiset yleistyvät alueella. Kuusipuun tuotanto romahtaa. Alkutuotannon rakenteet rappeutuvat.
- Käytännön yritystoimintaa ei enää ole. Vihreässä siirtymässä epäonnistuminen johtaa myös alueen TKI-toiminnan romahtamiseen.
- Energian hinta kasvaa.
- Eriarvoisuus näkyy myös siinä, että osa väestöstä ajaa vain omaa etuaan tai haluaa irtaantua muusta yhteiskunnasta.

- Ilmastopakolaisuus kasvaa voimakkaasti. Ihmiset eivät kuitenkaan halua tänne, koska täällä on epävarmuutta. Ollaan ns. ei kenenkään maalla, jota ei hallitse kukaan.
- Lainsäädäntö ei ole ohjannut ilmastotoimia ja luonnonvaroja ylikuluttamaan. Ilmastotavoitetta ei saavuteta.
- Alueella vallitsee voimakas osaajien puute.
- Ydinaseen käyttö lähialueella voi johtaa myös Pohjois-Savon ympäristön tuhoutumiseen.
- Teknologia-alan yritykset ovat siirtyneet muualle Suomeen.
- Ruoantuotanto alueella on epävakaa. Alue ei ole millään tavalla oma-avarainen.
- Yritysten omistus siirtyy muualle.

2028

(Pohjois-Savo viiden vuoden päästä)

2035

(Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa)

2050

(Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa)

VIHERTYVÄ TALOUS - HYVIÄ ASIOITA TAPAHTUU, MUTTA NE EIVÄT JAKAANNU TASAISESTI

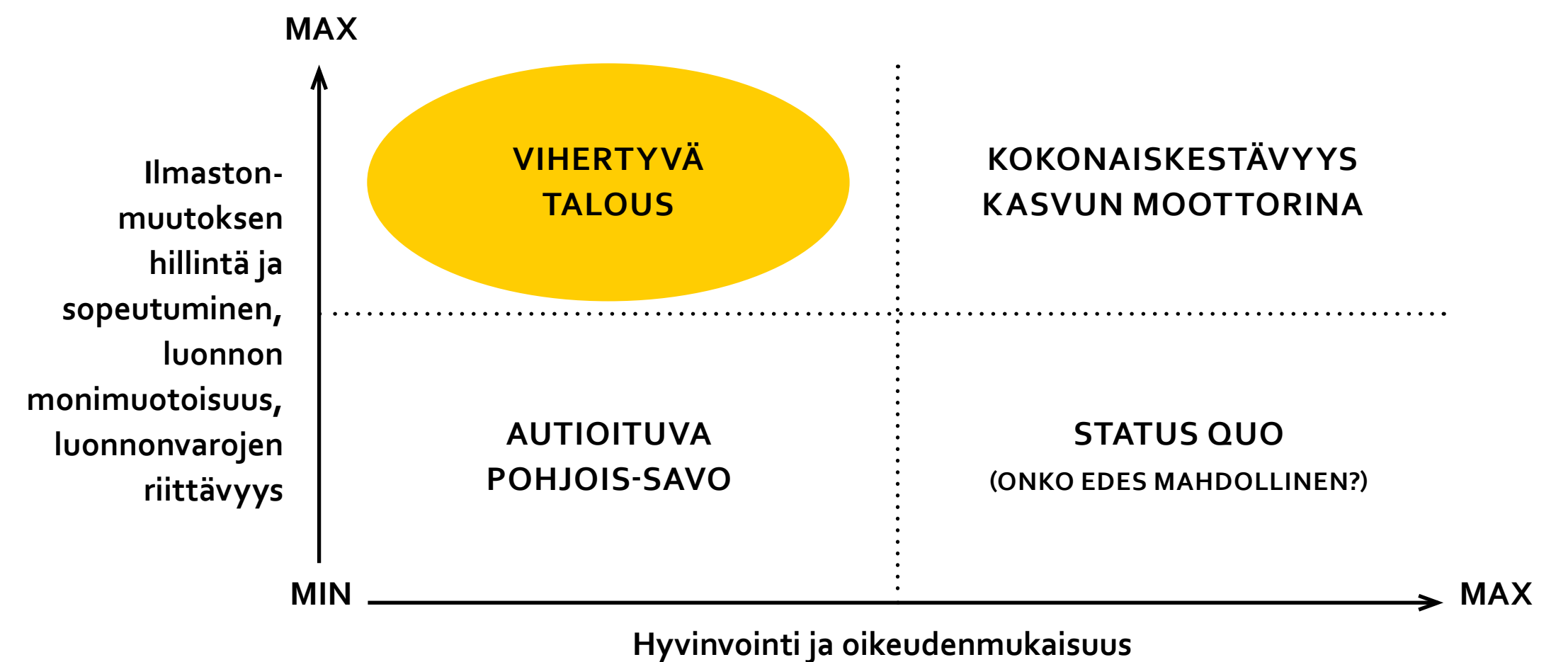
Vihertyvä talous -skenaariossa korostuu poliittinen päättämättömyys. Tarvittavia päätöksiä ei uskalleta tehdä, eivätkä nuoret lähde enää politiikkaan mukaan tai koe sillä olevan edes merkitystä. Tukea myönnetään energiaomavaraisuuden vahvistamiseen ja sitä saavat myös yksityiset henkilöt. Paikallista kehittämistä tapahtuu, mutta se keskittyy kaupunkeihin. Maaseutualueiden asuinyhteisöt ovat hajallaan ja kiertotaloustoiminta ei näy siellä niin voimakkaasti. Skenaariossa saattaa jopa ilmetä poliittista levottomuutta ja kansalaisvaikuttamisen korostumista, vaikka taloudellinen kehitys olisikin suotuisaa.

Alueelle on syntynyt uudenlaista liiketoimintaa mm. jakamistalouden, ruoka, vesi sekä vedenpuhdistusteknologian, ratkaisujen kautta. Kulutustottumuksissa ei kuitenkaan ole tapahtunut merkittävää muutosta. Tuloerot kasvavat, eikä kestäviä ratkaisuja ole kaikkien saatavilla. Ratkaisut voivat olla kalliita ja ne jakavat hyvinvointia epätasaisesti. Kasvu perustuu puhtaaseen energiaan, johon on aikaisemmin investoitu. Investoinnit eivät kuitenkaan riitä kattamaan alueelle syntyvää hyvinvointivajetta. Ainoastaan ns. "helpot toimenpiteet" on tehty.

Ihmisen hyvinvointi on tässä skenaariossa toissijainen. Alueella ei kyetä hyvinvoinnin osalta pitkäjänteisiin päätöksiin, vaikka osataankin hyödyntää ympäröivää luontoa uusissa ratkaisuissa. Sosiaalinen painopiste ei näy yritysten vastuullisuustyössä.

Teknologisessa kehityksessä ei ole myöskään onnistuttu riittävällä tasolla tai käyttöönotto on ollut liian suppeaa. Pienydinvoimat ja biokaasu sekä aurinko- ja tuulivoimaratkaisut kuitenkin mahdollistavat hiilineutraaliuden saavuttamisen.

Tässä skenaariossa metsätalous ei välttämättä ole kyennyt uudistumaan, mutta metsien käyttöä on onnistuttu rajaamaan. Data auttaa luontokadon pysäyttämässä ja luontomatkaileu toimii alueen valttikorttina. Rakennukset ovat entistä muuntautuvampia ja yhteiskäyttöratkaisut tehostavat alueiden käyttöä. Ilmaston lämpeneminen saattaa kuitenkin vaikuttaa vesistöihin ja lisätä metsätuhoja sekä tuholaishyönteisten määrää.

Seuraavalla sivulla on mallinnettu tapahtumia, joiden on arvioitu edistävän skenaarion toteutumista. Tapahtumat on sijoitettu kolmeen ajankaksoon:

2028 – Pohjois-Savo viiden vuoden päästä,

2035 – Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa,

2050 – Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa.

VIHERTYVÄ TALOUS - MITÄ TAPAHTUMIA SKENAARIO VAATII TOTEUTUAKSEEN?

- Vihreän siirtymän osalta ns. helpot hedelmät on poimittu. Markkinat ohjaavat siirtymää. Toiminta muistuttaa viherpesua.
- Osallistumisen ja yhdessä tekemisen kulttuuri puuttuu. Osattomuuden riski tunnistetaan.
- Kiertotalouden toimien tukeminen maaseudulla koetaan tärkeäksi. Eri-tyishuomio kohdistuu kiertotalouden arvoketjuihin.
- Verkostojen merkitys korostuu.
- Systemaattinen kehittämisote kuitenkin puuttuu mm. ruokajärjestelmän, rakentamisen ja kuluttajakäyttäytymisen kehittämisen osalta.
- Poliittisesta päätöksenteosta on unohtunut hyvinvointi ja vihreän siirtymän sosiaaliset vaikutukset.
- Varhaiskasvatuksen- ja koulujen rooli vastuullisten elämäntapojen edistämässä on pieni. Vastuullisuuskasvatus on yksittäisten henkilöiden varassa.

- Tukipolitiikka on tempoilevaa ja siitä puuttuu pitkäjänteisyys.
- Rahoitus on pirstaloitunut.
- Yrityspuolella vihreän siirtymän kilpailukykyvaikutus on tunnistettu, mutta tarvitaan edelleen keinoja saada myös työntekijät siihen mukaan.
- Hyvinvointialueuudistus ei ole saanut riittäviä resursseja matalan kynnyksen palveluiden tarjoamiseen ja hyvinvointivajeen tasaamiseen.
- Metsien säilymisestä on muodostunut haaste. Lisääntyvä energian tarve ja puunjalostusarvon lisääminen luovat painetta hakata metsää.
- Perusasiat on onnistuttu ratkaisemaan ja elämisen edellytykset ovat säilyneet, eriarvoistuminen kuitenkin lisääntyy, mikä johtaa hyvinvoinnin kaksijakoisuuteen.
- Rakenteellinen muutos on edennyt ja päästövähennykset näkyvät rakenteiden kautta.
- Kulutustottumukset eivät ole kuitenkaan muuttuneet, esim. asukkaat jatkavat entistä elämäntyyliään ja valinnat tehdään täysin talousperusteisesti.

- Tämä skenaario koetaan osittaisen onnistumisen skenaariksi.
- Rahoitus ja sen suuntaaminen alueella on erittäin pirstaloitunutta.
- Metsien säilyminen on jopa kyseenalaista.
- Teknologia- ja energiamurroksessa on onnistuttu. Myös uusia ratkaisuja on saatavilla, mutta niiden käyttöönottoon ei välttämättä ole alueella valmiuksia.
- Matalan osaamisen työpaikat ovat kadonneet ja koulutusta on suunnattu korkean osaamisen aloille.

2028

(Pohjois-Savo viiden vuoden päästä)

2035

(Pohjois-Savo kansallisen hiilineutraaliustavoitteen toteutuessa)

2050

(Pohjois-Savo EU:n ilmastotavoitteen toteutuessa)

JOHTOPÄÄTÖKSET

Tietoa
Taitoa
Tekoja

1. Mitä jos ilmastotavoitteita ei saavuteta? Monessa ryhmässä pohdittiin ääneen ja pidettiin jopa todennäköisenä, että kansallisia tai Euroopan unionin ilmastotavoitteita ei saavuteta. Aluekehityksessäkin voi olla mielekästä pohtia ääneen, miten tähän tulisi alueella varautua.
2. Mediakasvatuksen ja viestinnän merkitys. Monessa skenaariossa nähtiin mediakasvatuksen ja viestinnän merkitys keskeisenä tekijänä hyvinvoinnin kehityksessä. Erityisesti nuoriin kohdistuva viestintä ja vaikuttaminen koetaan kriittisenä hyvinvoinnin suunnanmäärittäjänä. Myös nuorten osallistaminen ja osallistuminen sekä heidän mielenkiintonsa alueen poliittiseen päätöksentekoon nousi määrittämään ennakoitua hyvinvoinnin kehitystä.
3. Riittääkö oma tekeminen? Monen skenaarion osalta ilmeni myös ajatus tai jopa epäily siitä, riittääkö oma toiminta muuttamaan nykyistä kurssia. Pahimmassa tapauksessa tällainen ajatusmalli saattaa jopa kannustaa vastuuttomampaan toimintaan, jos yksilö kokee oman toimintansa merkityksettömäksi. Yleisestikin koettiin, että vastuullisen toiminnan edistäminen vaatii vahvaa ohjausta ja kannustusta myös ylemmältä tasolta.
4. Maahanmuutto. Toimivat työmarkkinat koettiin yhdeksi keskeiseksi hyvinvointia ylläpitäväksi tekijäksi. Skenaarioiden välillä maahanmuuttajien työllistyminen ja erityisesti heidän osaamisensa hyödyntäminen tuntuivat määrittävän kehityksen suuntaa. Ilmastopakolaisuus saattaa lisääntyä ja tällöin tehokas kotouttaminen sekä heidän osaamispohjansa hyödyntäminen voivat toimia alueen tulevaisuuden kilpailukykyä määrittävänä tekijänä.
5. Toimet pitää aloittaa nyt, eikä viiden vuoden päästä. Kokonaiskestävyys kasvun moottorina -skenaarion eli myönteisen skenaarion osalta koettiin, että valtaosa tapahtumista ja niitä edistävistä toimista pitäisi aloittaa nyt, jotta ne ilmenisivät vuonna 2050.
6. Vihertyvä talous -skenaario koetaan todennäköisenä. Moni koki kyseisen skenaarion todennäköisimmäksi vaihtoehdoksi, vaikka skenaarion sisältö koettiin vaikeaksi määrittää. Yleisesti nähtiin, että välttämättömät ilmastonmuutosta hidastavat teot tullaan tekemään ja hyvinvoinnin merkitys tulee muodostumaan vasta sen jälkeen.
7. Kehityskulkujen määrittäminen nähtiin huomattavasti vaikeampana tehtävänä kuin kuvausten määrittäminen. Keskustelu koettiin kuitenkin erittäin tarpeellisena ja niissä pitäisi tulevaisuudessa osallistaa myös muita em. ryhmiä, kuten nuoria, maahanmuuttajia ja yrityksiä. Tämä raportti toimii alkusysäyksenä vihreän siirtymän vaikutusten ennakointiin Pohjois-Savon

toimintaympäristössä ja se tullaan huomioimaan tulevan maakuntaohjelman suunnittelemisessa. Jatkossa alueen vihreitä hankkeita koordioi Pohjois-Savon ELY-keskuksen **Hiilineutraali Pohjois-Savo - vastuullisesti ja vaikuttavasti (HIPOVA)** -hanke, joka aloittaa toimintansa keväällä 2024.

Tämä julkaisu on osa Pohjois-Savon liiton Ennakoinnin integraatio Pohjois-Savossa (EIPS) -hanketta.

Pohjois-Savon liitto

